

Els cinc-cents milions de la Begún

Aquesta novel·la de Jules Verne va ser publicada per primera vegada de manera seriada en el *Magasin d'Education et de Recreation* des de l'1 de gener fins al 15 setembre de 1879 . La idea argumental es basa en un text previ d'André Laurie , qui va vendre els seus drets en 1.500 francs als editors de Verne.

La fabulosa herència d'una begun, una mena de princesa hindú, de 527 milions de francs de l'època, sembla quedar sense successor. Al final apareixen dos legítims hereus que poden aspirar a ella: el francès Dr Sarrasin i l'alemany Dr Schultze, metge el primer i químic el segon, tots dos emparentats en grau llunyà amb aquesta rica "princesa".

Mentre el primer dedica la meitat de la seva fortuna a construir a Oregon (Estats Units) una utòpica ciutat moderna, France-Ville, ordenada, neta, sense malalties i amb els mitjans de comunicació més moderns, el telèfon a cada casa i el rellotge elèctric en totes les places, el segon construeix, no gaire lluny, Stahlstadt, la ciutat de l'acer, ciutat-fortalesa plena de secrets on en les seves fonderies es produeix tot tipus d'armes per a qualsevol país o potència que pugui pagar-les.

Mentre que els habitants de France-Ville procuren idear la manera de perllongar la vida humana i donar-li tot tipus de comoditats, els de Stahlstadt (una còpia de la factoria Krupp de Essen) ideen i fabriquen armes de destrucció més modernes, potents i mortíferes que qualsevol altra. L'antagonisme de les dues ciutats les fa entrar en una rivalitat que el químic alemany vol dur fins a la destrucció del projecte francès.

El protagonista, el jove francès Marcel Bruckmann, enginyer i amic del fill del doctor Sarrasin, penetrarà en la ciutat de l'acer sota una falsa identitat, esperarà pacientment que se li revelin els secrets de la ciutat i finalment, després d'escapar de la presó i de la mort, salvarà als habitants de France-Ville

de l'amenaça que la ciutat d'acer representa a través d'un potent canó de gran calibre.

Els crítics vernians han vist en aquesta obra les següents anticipacions:

- A la ciutat de l'acer, les persones són només con a números, sense identitat pròpia, obligades a viure en un règim totalitari similar al fordisme o al nazisme .
- També es presenten les armes químiques (el projectil buit amb diòxid de carboni en el seu interior.
- El canó de llarg abast, antecessor del Gran Berta alemany, capaç de llançar un projectil de 80 cm. de diàmetre a 100 km. de distància i utilitzat per bombardejar París en la Primera Guerra Mundial. El satèl·lit artificial .
- El règim del terror militar.
- Herr Schultze, el químic alemany, és també un racista convençut, "Per què els francesos pateixen, en graus diferents, de degeneració hereditària", egòlatra, monomaniac, germanòfil autoritari i convençut de la supremacia de la raça germànica sobre la resta del món i inventor d'armes mortíferes.

Les utopies urbanes de Jules Verne

La majoria dels relats de Jules Verne tenen com a escenari els espais oberts. Ni a les vint mil llegües de viatge submarí, ni a l'illa misteriosa, ni al viatge dels fills del capità Grant no trobem massa descripcions de nuclis urbans. Encara que Phileas Fogg travessi nombroses ciutats en el seu periple al voltant del món, mai

no s'atura a visitar-les, sempre són considerades com a simples llocs de pas. En aquest quasi desert urbanístic, dos casos trenquen la norma: Franceville (*Els cinc-cents milions de la Begun*) i l'hipotètic París de 1960 (*París al segle XX*). Dues ciutats imaginades, que encaixen perfectament en l'univers vernià, sempre fregant la realitat, oscil·lant entre la més pura fantasia i la utopia anhelada.

Franceville, de concepció moderna, pulcre i arbrada, és una ciutat "ideal". Fundada per l'enginyer Sarrasin, i inspirada pels postulats filantròpics del socialisme utòpic, és bastida a l'estat d'Oregon, a la costa oest dels Estats Units, terra d'oportunitats on els fourieristes aixecaven les seves comunitats. Seguint les pautes de Fourier i Saint Simon, Verne idea el seu propi model per concretar-lo en una ciutat autònoma, amb bases científiques i amb l'higienisme com a doctrina rectora de tot l'esdevenir urbà. Amb carrers amples i escairats, Franceville és el resultat de la delineació feta amb el compàs i el regle d'una racionalitat a ultrança. L'electricitat, energia neta per excel·lència, ho comanda tot. L'aigua, agent higienitzador per antonomàsia, és abundant i a l'abast de tots els ciutadans. Les deixalles, potencial focus de gèrmens, són incinerades, això sí, en incineradores proveïdes de dispositius per netejar els fums, cosa que les fa innòcues des del punt de vista sanitari. L'escola és obligatòria des dels quatre anys i se centra en un aprenentatge obsessiu de la higiene personal i col·lectiva. Es prepara la ciutadania per viure una vida plena en un ambient de rigorosa puresa sanitària. Una puresa, però, que també condueix cap a un model d'exclusió social. Governada pel vot directe dels seus habitants en assemblees legislatives, per residir en aquesta nova Atenes cal acreditar l'aptitud per exercir una professió útil o liberal. No hi ha lloc per a l'oci en aquest paradigma del progrés, ni tampoc per als obrers xinesos, mà d'obra barata i sense qualificar, que han fet possible amb el seu treball aquesta nova conquesta de la naturalesa. Aquesta és una fantasia urbana en la que l'higienisme, l'eficiència i la moral racionalista s'alien per dibuixar l'ideal burgès més decimonònic. Franceville es una utopia urbana en la que no tothom pot somniar, és reservada només per a les elits científico-tècniques i burocràtiques.

En contraposició a Franceville ciutat ideal, el París de 1960 que Verne s'imagina és una visió pessimista. Se'ns mostra una metròpolis completament mecanitzada en la que els únics valors vàlids són els materials i en la que qualsevol dissidència és exclosa. Al París de 1960, de carrers amples i edificis colossals, totes les portes s'obren elèctricament, es puja als pisos per ascensors elèctrics, els mobles amagats sorgeixen de terre pitjant un simple botó. D'on ve tota aquesta energia? Prop de dos mil molins de vent i una presa sobre el Sena, en plena ciutat, permet alimentar a baix preu la població en aigua i en energia. Una energia que alimenta milers de llums que

il·luminen profusament una ciutat que esdevé radiant, però que al mateix temps fa impossible qualsevol intimitat. El París del segle XX comptarà amb cinc milions d'habitants. Tot un repte per a la mobilitat. S'hi respon amb el transport col·lectiu. Un eficaç metro aeri mogut gràcies a l'aire comprimit farà innecessari l'automòbil. En aquest París del futur les emocions, la sensibilitat, l'art seran proscrits. Riure estarà mal vist, poetes, escriptors, músics i intel·lectuals, considerats com a dròpols inútils, seran marginats, condemnats al més isolador dels ostracismes. Si hi trobem alguna manifestació artística, sempre serà mediatitzada per alguna proesa de la ciència o la tècnica: monuments d'estètica dubtosa però colossals i d'extrema complexitat tècnica, o concerts de música elèctrics executats per dos-cents pianos connectats i accionats per un sol pianista.

Malgrat les anticipacions sorprenents i contrastades, Franceville i el París de 1960 s'aparten totes dues de la realitat moderna. Higienista o elèctrica, la ciutat verniana té molt poc de seductor. El possible enlluernament que produeixen les solucions científiques i tècniques queda sovint devaluat per una organització social termitària i una prosaica moral urbana que converteixen la ciutat somiada en una idealització poc atractiva. D'alguna manera, l'univers urbà de Verne s'acosta a la prefiguració de les societats totalitàries en la que l'individu queda anul·lat en pro del "bé comú" i en la que la magnificència dels èxits científico-tècnics col·lectius en favor del benestar eclipsen qualsevol intent de crítica dissident. Una prefiguració que té els seus conseqüents literaris en les ciutats descrites en *El Procés* de Kafka (1914), *El món feliç* de Huxley (1932) o *1984* d'Orwell (1949). Unes descripcions urbanes que no contradiuen Verne i que com Franceville i el París del segle XX acaben esdevenint utopies insuportables.